

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 28. aprila 1875.

Obseg: Sirarstvo v Bohinji na Gorenjskem. — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dal.) — Stelja in gnoj. (Dal.) — Občni zbor „glasbene matice“ 15. aprila 1875. — „Skutnik = skupnik“. (Dalje.) — Jugoslavenko slovstvo. Ponarejeni bankovci. (Dalje.) — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sirarstvo v Bohinji na Gorenjskem.

Iz nemške knjižice pod naslovom „Oesterreichische Melkerei-Genossenschaften im Jahre 1874“, po c. k. ministerstvu kmetijstva na svitlo dane.

Da bi v sirarstvu izvedeni možje na mestu sirarij ogledali njih napravo, je c. k. ministerstvo kmetijstva v to komisijo izvolila grofa Karola Belrupta, profesorja dr. Gust. Wilhelma, in tajnika družbe kmetijske Korške gosp. Kozma Schütz-a, ki so se lani — kakor so „Novice“ povedale — podali na planine ogledat sirarije različnih dežel.

Prišla je ta komisija tudi v naš Bohinj in grof Belrupt poroča v gori imenovani knjižici o naših gorenjskih sirarijah tako častno, da mislim, da jim bode hvala izvedencev v krepko spodbudo za čedalje večji napredek, pa tudi še druge gospodarje in živinorejce vnelo stopiti v združbe za izdelovanje sira.

Imenovana komisija piše o Bohinjskih sirarijah med drugim tako-le:

V Bohinju so še le lani začeli sirarsko združbo. Sprožil je tudi to napravo za povzdigo kmetijstva in živinoreje mnogozasluženi župnik Bohinjske Bistrice g. Janez Mesar.*) Spomladi leta 1873 se je združilo 13 gospodarjev iz Bohinjske Bistrice, Bitenj in Lepenc v skupno izdelovanje in prodajo mleka svojih krav ob času, ko je njih živina na planinah; 13. sušca so si osnovali pravila (postave), ki obsegajo 20 razdelkov, in ki so v obče dobro zložena. Začeli so napravljanje sira 10. junija na Bitinjski planini in delali do 27. junija; ta dan so od Kranjske obrtniške družbe za 85 gold. v najem vzeli planino Govnjač, kjer so skupno sirarstvo nadaljevali do 14. septembra.

V omenjenih 95 dnevih so podelali v sir 22.380 bokalov mleka, tedaj počez na dan 235 bokalov in pol. Tolstega sira so naredili 5307 funtov, tedaj se je za napravo 1 funta sira potrebovalo malo čez 4 bokale mleka. Izprva so imeli sirarijo v dveh najetih in le za silo pripravljenih kočah; potrebno opravo za sirarstvo so si združniki skupaj omislili. Kotel, katerega so si naročili iz Kobarida na Primorskem, je veljal 97 gold. 28 kr., pa ima zelo nepripravno obliko. V njega ne

gre več ko 180 bokalov, zato so morali dvakrat na dan sirariti takrat, kedar so največ mleka namolzli. Sirar je dobil 100 gold. plače, ostale stroške sirarstva pa so računili na 70 gold.

Skupaj spravljeno mleko so dvakrat ob času sirarstva na planini Bitinjski in enkrat na Govnjaču vagali; po razmeri tega vaganja so izračunili, koliko pride mleka na enega združnika in pa koliko dobička iz prodanega sira; en bokal so stavili na 2 $\frac{1}{2}$ funta.

Očitno znamenje dobrega in pravega vodstva teh sirarij je to, da so koj v začetku združniki poglavitni izdelek, to je sir, skupno prodajali, in le sratko so si med seboj razdelili.

Zapisniki sirarij niso še tako vredjeni, kakor bi treba bilo; al tudi to se bode v lep red spravilo, ker je g. župnik Mesar, podpiran od kmetijske družbe z državno subvencijo, leta 1873 popotoval po planinah Predarlskih in Algauskih in ondi ogledal sirarije in njihovo obrtnijo, tedaj bode to, kar je tam videl in skusil, Bohinjskim združbam na korist.

(Konec prihodnjič.)

Novi Kranjski panj

po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Iz tega, kar sem do zdaj o pokrovu novega Kranjskega panja govoril, je prav očitno, da smemo tudi pokrove starih panjev za svoje nove Kranjske panjove ohraniti, ker se smejo tudi s žebli pribijati, še bolje se pa dajo s šravfki pritrdovati, zato sem tudi jaz pokrove, ki sem jih v začetku novim Kranjskim panjem delal in jih od strani skoz kositarske plošice pribijal, popolnoma opustil. — Vendar pa moram vsakemu čebelarju, kateri si za nove Kranjske panjove stare pokrove ohrani, svetovati to, naj si napravi dve sponi ali stiskalnici, kakoršne naši mizarji zato rabijo, da ž njimi kake dilje skupaj stisnejo, kedar jih limajo, in katere, se vé, da ne prav pravilno, navadno „cvinge“ imenujemo.

Ti dve stiskalnici morate biti v svitlobi vsaj pičli palec širji, kakor je panj zunaj širok, tedaj za moje nove Kranjske panjove blizo 13 palcev široki. S tema dvema stiskalnicama naj se panj na obeh koncéh dobro skupaj prišravfa, predno se mu pokrov vzdigne ali odšravfa, zato, da se ne morejo stranice panja nič pre-

*) „Pa že le spet en far!“ — bodo togotno zakričali liberalci, ko beró grof Belruptovo poročilo, da je „ein Schwarzer“, „ein Finsterling“ na čelu napredka. Vred.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. maja 1875.

O b s e g: Razglas živinorejcem. — Kmetje, pustite lov! — Sirarstvo v Bohinji na Gorenskem. (Konec.) — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dal.) — Stelja in gnoj. (Dalje.) — Občni zbor „glasbene matice“ 15. aprila 1875. (Konec.) — „Skutnik = skupnik“. (Dalje.) — Pristovice in reki iz Istre. — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razglas živinorejcem.

Kmetijska družba Kranjska bo 15. dne tega meseca kakih 20 govéd (juncev in telic) Muricodolskega plemena, ki jih je iz državne subvencije nakupila, na dvorišču „zum baierischen Hof“ na Dunajski cesti po očitni dražbi prodala.

Ker ima družba kmetijska s to prodajo namen, zboljšati in požlahniti živinorejo domačo, zato bode pri licitaciji nastavila kupno ceno le za polovico tega, kolikor njo stane, in jo dobí tisti, ki za njo največ dá proti temu, da jo koj plača in da se kupljeno živinče najmanj dve leti v naši deželi za plemo rabi; zato se ne pušča noben tujec k dražbi.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske v Ljubljani 3. maja 1875.

Kmetje, pustite lov!

Žalibog, da se je posebno v novjšem času ta navada na lov hoditi, tudi na kmete pritepla. Pred nedavnim časom kdo se je zmenil za lov, razun okroglostrebušne gospode ali pa gozdarjev. Pojdi sedaj na polje ali na pašnik, ali kakor kmetje pravijo „gmajna“, bodeš kmalu zapazil, da tam v jelšovem grmu nekaj miga. Poglej malo bliže, kaj vidiš? Ubozega kmetiča, v rujavem, strganem koretu, z rujavo in oguljeno puško na rami, kateremu bi gotovo bolj lopata in motika pristovala. Velikokrat so bili nekateri taki pohajači od bolj pametnih kmetov svarjeni, al brez vspeha. Izgovarjajo se večidel s tem, da nimajo domá nič dela, da so ubogi in potrebni; toraj če zajca ubije, ga prodá za 50 kr. itd. Oh, ti neumnež! Ali ne previdiš lahko sam, da ravno lov ti uboštvo vzrokuje? Izgovarjaš se, da o zimskem času nimaš dela, da ti je dolg čas. Poglej! tvoje orodje je nemara vse razdrto, vse v največem neredu. Ležijo ti nemara lopate, motike razsajene, plug je tudi predko ne ves na kosih. Ali nimate tukaj na cente dela? vas vprašam. — Pride čas, ko je treba kopati, orati in še veliko družega poljskega dela; takrat bodeš pa skakal, prosil in molil po vasi eno ali drugo orodje na posodo. Kedar si pa na lovu pohajal, bi si bil vse lahko napravil, kedar bilo bi čas rabiti, bi kar v roke vzel, koliko bi bilo to vredno!

Bolj premožnim gospodarjem, praviš, ni potreba se z lovom vkvarjati. Vidiš, ravno zato se jim ni potreba

z lovom pečati, ker svoje orodje in polje ta čas, ko ti pohajaš in Bogu čas kradeš, lepo popravljajo in v redu vzdržujejo. Stori tudi ti tako, pa vidil boš, da bode vse boljše in bodeš ravno tako premožen kakor uni, o katerem praviš, da mu ni potreba se z lovom pečati. Koliko nesreč se je že na lovu zgodilo, koliko družin nesrečnih postalo; koliko tacių ljudi, ki nimajo po postavi pravice do lova, je zabredlo že v ostre kazni! Akeravno ni tebe še nesreča zadela, si pa gotovo nesrečen na premoženju, katero ti zmiraj v nič gré. Res je, ako bi se divjačina ne streljala, da bi se preveč namnožila, ali to delo prepustite vi kmetovalci drugim, ki imajo čas vkvarjati se z lovom.

Pisatelj teh vrstic upa, da ne bode vsaka beseda padla na trdo skalo, marveč na rodovitna tla. Upa, da bode, če vsak ne, vsaj nekateri njegov svét poslušal, in tisti dan rujavi poladič iz rame v kot zagnal, ter se resno domá dela poprijel.

Sirarstvo v Bohinji na Gorenskem.

Iz nemške knjižice pod naslovom „Oesterreichische Melkerei-Genossenschaften im Jahre 1874“, po c. k. ministerstvu kmetijstva na svitlo dane.

(Konec.)

In res, že koj v pripravah za planinsko sirarsko dôbo l. 1874 je bila na več stranéh že lepo videti velika korist Mesarjevega potovanja za napredek Bohinjskega sirarstva.

Že zdaj se more pridelek sira in kar se je za-nj skupilo, ugodno imenovati, kajti prodali so sir v Ljubljani nekemu trgovcu (Lasniku) po 37 gold. cent, ter skupili za ves pridelek 1063 gold. 59 kr.

Če se tedaj imenovani stroški z 170 gold. odbijejo od ravno imenovanega skupljenega denarja, ostane jim 1793 gold. 59 kr. ali pa za bokal mleka dobrih 8 kr. brez vštete siratke, katero so si med seboj razdelili.

Tu pa se mora opomniti, da niso vsi združniki enakega števila krav na obeh planinah imeli, in da eden izmed njih je krave imel le na Govnjaču; sem ter tje so tudi kravjemu mleku nekoliko kozjega primešali.

Poprek se more reči, da so iz mleka od 68 krav sir delali.

Ker se je sirarstvo na planini Bitnje in Govnjač dobro posrečilo, so se kmalu potem tri druge sirarske združbe v Bohinji ustanovile, namreč v Nemškem rovtu, Nomeni in na Ravneh.

Nemški rov ti leže $\frac{3}{4}$ ure od Bohinjske Bistrice na višavi v zahodu. Tukajšnja sirarijo smo ogledali 7. maja, tedaj četrti dan potem, ko so sir delati začeli; prišli smo tje ravno takrat, ko so v lesenih posodah donášali mleko. Od 11 družnikov se jih je takrat udeležilo še le 7 z donašanjem mleka, in sicer: Valentin Rozman z 8 kravami, Simon Dobravec s 3 kravami, Matevž Kobal z 9, Janez Dobravec s 4, Matija Iskra s 3, Janez Medja z 8, in Janez Iskra s 5. Mleko so zvagali in kar brž zapisali v bukvice.

Sirarija je v hiši Valentina Rozmana, ki pa še ni bila tako vredjena kakor je treba; tudi tukaj so si naročili kotel v Kobaridu za 91 gold. 27 kr., ki pa tudi nima prave oblike.

Pred vsem so prve dni tukaj skušali, kako bi se z največim dobičkom dalo mleko porabiti; tako so zjutraj, ko smo mi na planini bili, prinesli prejšnji večer posneto mleko; napačno je to, da posnema vsak družnik mleko že doma, ne pa v sirariji; latvice so navadne Kranjske lončene; surovo maslo pa medejo v tukaj navadnih pinjah; iz Bovca vdinjani sirar dela sir tako, kakor ga delajo pri njem doma.

Če tudi je bilo videti še marsikaj pomanjkljivega, smo vendar bili prav zadovoljni že s prvim početkom, po katerim se po pravici more nadejati ugodno napredovanje tukajšnjih sirarij. S posebnim veseljem moremo povdarjati to, da so Bohinjci koj pravo pot v svojem podvzetju nastopili, to je, da so skupno prodajanje sira vpeljali. Sedanje napake so le še te le: da prostori za sirarije ne zadostujejo, da se marsikaj še pogreša v notranji opravi, in da sirarja iz Bovca se držita starega kopita. Pričakovati pa je, da pod vodstvom gospoda Mesarja*) bodo umni Bohinjci kmalu odpravili te napake in sirarstvo na svojih planinah tako uravnali, da tukajšnje sirarije bodo v izgled celi deželi Kranjski.

Tako piše v imenovani knjižici slavnoznani izvedenec grof Belrupt o Bohinjskih sirarskih združbah.

Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Pri panju, ki ima dvojni pokrovček, je to posebno prav pripravno, ker ni potreba, da bi se celi panj na enkrat odkril, ampak se lahko le en pokrovček vzdigne, drugi pa ne, če ni potrebno; da tako polovica panja še pokrita ostane. — Kedar se hoče ta ali uni pokrovček odpreti, se šinice toliko nazaj zavijejo, da ravno na laštah leže, potem se na eni strani med pokrovček in stranico kako dléto ali kaka noževa klinja zasadi, in tako se pokrovček vzdigne; in kedar se pokrovček spet nazaj dene, se tudi šinice spet nazaj zavrté, da ga pri-mejo in doli pritiskajo.

Vsakemu novemu Kranjskemu panju, naj ima že tak ali tak pokrov, naredim jaz tudi svojo veho, katera se odpre, kedar je treba panju kako škatljo naložiti, ali če se hoče en panj na družega navézni ali tako imenovano pustoto narediti. Vendar pa že tukaj opomnim,

*) V največjo zadovoljnost se je c. kr. kmetijska družba iz prošinj za državne premije, katere je župnik Mesar za 3 ondašnje družbe po nji na c. k. ministerstvo kmetijstva odposlal, in katerim so bili med drugim tudi izgledi zapisnikov priloženi, prepričala, kako zvedeno so te družbe vredjene ter napredovalno z vsemi potrebnimi po Mesarju deloma že zboljšanimi zapisniki previdene, kakoršnemu delu gotovo ne more biti kos, kdor se z društvenim mlekarstvom temeljito ne peča.

da čebelarju, kateri nove Kranjske panjove ima, ni nikoli potreba, da bi pustote delal, kar bom pa pozneje bolj na tanko pojasnil. Ali je vеха okrogla, ali štirivoglata, na tem ni nič ležeče.

Poglejmo zdaj še zadnjo končnico novega Kranjskega panja. Tukaj zapazimo dve napravi, katerih navadno stari Kranjski panjovi nimajo, in sicer:

1. Da ima vsaka zadnja končnica nekak dober palec pod pokrovom, blizo sredmed stranicama majhno luknjico izvrtano, v katero bi se lahko kak bolj debel svinčnik vtaknil, in ta luknjica je zataknjena z zamaškom, kateri je okrogel, kar ga v luknjico gré, nasproti pa plošat, kar ga iz končnice molí. Ako panj zadej odpremo, zapazimo tud, da ima vsak koj za zadnjo končnico znotraj v spodnjo diljo ali dno majhno štirivoglato jamico ali koritice izdolbljeno. Zakaj sem tedaj svojim novim panjem ti dve malenkosti naredil? Zato, ker mi v to služite, da zamorem čebelam prav hitro in brez vse težave jesti dajati. — Imam namreč navado, da spomladi in poleti čebelam kladem méd, ki je malo z vodo mešan. Méd, katerega mislim enkrat poklasti, najpoprej malo ogrejen, da se raztopí, potem vlijem v majoliko ali „kanglo“, narejeno iz belega pleha, blizo $\frac{1}{4}$ del vode in $\frac{3}{4}$ delov ogretega medú, to vse skupaj dobro premešam, in to zmes začnem čebelam v panjove vlivati. Da pa to zmes v panjove vlivati morem, imam nalašč zato narejen livnik (trahtar) iz belega pleha, kateri ima pa na stan zakrivljeno cevko. *)

Kedar tedaj čebelam jesti dajem, delam tako-le: Zasučem zamašek panja, katremu hočem najpoprej jesti dati, da ga tako iz končnice izderem, v odprto luknjico vtaknem zakrivljeno cevko livnika, in v livnik vlijem toliko raztopljenega medú, kolikor mislim, da ga v koritice gré. V tem času, ko se méd v koritice prvega panja odteka, odprem luknjico družega panja, potegnem livnik iz prvega panja in ga vtaknem v luknjico družega in spet medú vanj vlijem. Ko méd v drugi panj teče, zamašim luknjico prvega panja in jo odmašim tretjemu itd. Méd se prav hitro odteka, ker so luknjice proti znotranji strani nalašč malo navdzol izvrtane, in teče vselej ravno v koritice, ker je koritice ravno pod luknjico, v katero livnik vtikujem, v dno panja izdolbljeno.

Na taki način zamorem v eni uri blizo 100 panjov jesti dati, pa ne, da bi katero končnico odprl, in ker nobene končnice ne odprem, tudi nobene čebele ne zmečkam, in me tudi nobena pčiti ne more.

Po zimi pa imenovane zamaške tako v zadnje končnice vtaknem, da pride plošati dél, kar ga iz končnice molí, znotraj v panj; to pa delam zato, da se odeja, s katero čebele odenem, panjev dobro prime, sicer bi jo ti zamaški, ki bi na zunanji strani iz končnic gledali, zadrževali in odrivali, da bi se panjev dobro prijeti in na-nje dobro pritisniti ne mogla.

Svetoval bi vsakemu čebelarju, še posebno pa takemu, kateri veliko panjev ima, naj spomladi in poleti tako čebelam klade, zakaj s tem si ne bo le samo veliko časa prihranil, ampak se tudi mnogo čebelnih pikov obvaroval, zraven tega si bo pa še tudi veliko pridnih čebelic pri življenji ohranil, katere sicer, če pri pitnji končnice odpira, v svojo lastno škodo pomečka, kar se še posebno takrat rado zgodi, če so panjovi že zelo čebelni.

Da to čebelam prav nič neškoduje, če se jim spomladi in poleti, kedar se jim klade, malo vode med strd primeša, to mi je že iz mnogoletne skušnje popolnoma znano; zakaj kar časa čebelarim, zmiraj spomladi

*) Tukaj omenjeno „kanglo“ in livnik si lahko tudi vsak čebelar pri gosp. Mihi Pakič-u napči.